Tézisek

Orosz irodalom a Nyugat recepciójában

Az orosz irodalom magyarországi recepciója Toldy Ferenc munkásságával kezdődött, és a Bonkáló Sándor által írt *Az orosz irodalom történetéig* igen hosszú utat tett meg. Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy áttekintsem az orosz irodalom magyarországi recepciójának előzményeit és körülményeit a Nyugat első periódusára fókuszálva.

Megállapítható, hogy a befogadás első lépései a közvetítéssel kezdődtek. A közvetítés - mint láthattuk - többféle módon történt. Egyrészt hiányoztak az orosz nyelvet ismerő magyar olvasók, így az első értesüléseinket az oroszokról elsősorban német, illetve francia közvetítéssel kaptuk. Az oroszokról szerzett ismereteinknek nemcsak a közvetítő nyelvek szabták meg az irányát, de az is, hogy ezek az ismeretek két irányból érkeztek. Egyrészt publicisztikai híradásokból, másrészt irodalmi alkotásokból.

A recepció első megoldandó kérdése a fordítások problematikáját érintette, mert a befogadók várták az eredeti szövegekből dolgozó fordítókat. A kezdetek jellemző vonása az is, hogy a befogadók elsősorban az irodalom és kultúra iránt érdeklődő magyar írók, költők, irodalmárok voltak.

Sajátos jellegzetessége az orosz recepciónak, hogy a kortárs orosz írók megismerésével kezdődött, így például Turgenyev hamarabb lett népszerű, mint Puskin és Gogol. Azok az orosz szerzők, akik felkeltették a magyar olvasók figyelmét, attól kezdve mindig is jelen voltak a magyar irodalomban - eleinte, mint kortársak, később, mint klasszikusok. Így Turgenyev mindig is viszonyítási pontot jelentett a különböző összehasonlításokban, mint ahogy a későbbiekben Tolsztoj vagy Dosztojevszkij is.

A XIX. század orosz recepciójában még igen nagyvonalúan bántak az orosz szövegekkel, melyek adaptációja során akár egész szövegeket átírtak, elvettek, átalakítottak, vagy esetleg sajátként kezeltek. Az orosz irodalom sok esetben remek forrása volt a magyar alkotásoknak.

A befogadás változását Reviczky és Krúdy munkássága jelentette, akik számára az orosz irodalom már tényleg csak követendő minta volt, amelyhez mérték alkotásaik értékét, de amelyet nem epigon módjára másoltak. Miközben a Herzen és Turgenyev

iránti érdeklődés Tolsztoj és Dosztojevszkij irányába változott, megjelentek az eredeti orosz nyelvből dolgozó fordítók.

A századfordulóra az orosz recepció látószöge kitágult, mivel kezdtek felfigyelni az orosz tudományokra éppúgy, mint az orosz társművészetekre is. Ennek a szélesebb körű érdeklődésnek adott teret a Nyugat. A folyóirat biztosította a szélesebb megismerés lehetőségeit, mert szerkesztői és alkotói egyaránt érdeklődtek a világirodalom egyik kiemelkedő irodalmaként számon tartott orosz irodalom iránt.

A magyar befogadóknak már kialakult képe volt az oroszokról a Nyugat indulásakor. Már ismerték Csehovot és Gorkijt is. A magyar írók, költők különösen érdeklődtek az orosz kultúra iránt. Kosztolányi Dezső és Tóth Árpád műfordítóként is bekapcsolódtak az orosz recepcióba. Az orosz szerzők alkotásai elismert értékei voltak a világirodalomnak, a magyar irodalomban pedig viszonyítási pontot és mértéket jelentettek.

A Nyugat egyrészt meg akart felelni a művelt olvasóközönség elvárásainak, másrészt teret adott az új kezdeményezéseknek, így az orosz irodalomról és kultúráról is rendszeresen jelentek meg írások hasábjain. A Nyugat közvetítő szerepének köszönhetően a magyar befogadók megismerték Kuprint, Leonyid Andrejevet és kortársaikat, éppúgy, mint az orosz társművészetek kimagasló tehetségeit, érdekes híreit.

A Nyugat kétségtelen ízlésformáló szereppel bírt, de az orosz irodalom esetében az is jól látszik, hogy a közvélemény legalább annyira formálta a Nyugatot. Így a világháború alatti időszak oroszellenessége - a Nyugat minden tisztán esztétikai törekvése ellenére is - érezhetően befolyásolta az oroszokról szóló írásokat.

Babits szerkesztői munkásságával, a világháború alatt is képviselt pacifista nézeteivel és a világirodalomról alkotott felfogásával megteremtette az orosz recepció új szakaszát. A két kultúra irodalma között kritikai párbeszéd kezdődött. Az eredeti orosz szövegekből történő fordítások már elérték a műfordításoktól elvárt esztétikai és minőségi kritériumokat. Az orosz irodalom aktuális eseményeire éppúgy figyeltek, mint a klasszikusnak számító orosz szerzők alkotásainak újragondolására. Az oroszokról szóló kritikáknak, esszéknek már kialakult rendszere volt, az orosz recepciónak ismert múltja, hagyományai.

1926-ra már a közvélemény is sürgette az orosz irodalom történetének magyarországi megjelenését. Ekkor elkészült Bonkáló Sándor könyve, mintegy

határvonalat húzva az orosz recepcióban. Bár nem jutott el saját orosz kortársainak bővebb bemutatásához, de munkájával az addig kevéssé ismert orosz irodalmi kezdeteket rendszerezte, és lehetőséget teremt munkájára bővítésére, folytatására. A magyarországi orosz recepció sajátossága, hogy ez csak 75 év múlva következik be. Bonkáló irodalomtörténeti munkája a Nyugaton keresztül talált visszhangra.

A folyóirat orosz recepcióban betöltött szerepében - meglátásom szerint - ízlésformáló hatásánál is lényegesebb volt a közvetítés, a közvetítés lehetőségének megteremtése. Az orosz kultúra szempontjából ízlést formált, ha azt nézzük, hogy ráirányította az olvasók figyelmét az oroszokra. Ha azonban megfigyeljük sokszínűségét, azt a sajátosságát, hogy különböző véleményeknek is helyt adott egymás mellett, teret adott a kritikai észrevételeknek, megteremtette a viták alapjait, akkor láthatjuk az orosz és emellett minden más recepcióira is érvényes szerepét: a közvetítését, mely a kultúrák közötti párbeszéd alapja.